

БЮЛЕТЕНЬ

Союзу
Бывших Украинских
Бойов у Канаді

Ч. 5

ЖОВТЕНЬ — ГРУДЕНЬ 1960

ТОРОНТО

Two b. Woyakiw UPA
Society of Veterans of UPA
140 Bathurst Street
Toronto, Ont. — Canada.

БЮЛЕТЕНЬ
Союзу Бувших Українських Вояків
у Канаді.

Квартальник.

Редакція застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Статті підписані прізвищем чи ініціалами автора, не завжди є висловом становища Редакції.

Річна передплата: — \$2.00.

Ціна окремого числа 50 центів.

АДРЕСА ДЛЯ ЛИСТУВАНЬ І ГРОШЕВИХ
ПЕРЕКАЗІВ:

J. LYPOWESKYJ,

1623 Queen St. W.,
Toronto 3, Ont., Canada.

BULLETIN
of the
UKRAINIAN WAR VETERAN'S
LEAGUE, INC.
Published quarterly
by the
General Headquarters
of the
Ukrainian War Veteran's League
in Canada

Subscription rate:

\$2.00 a Year.

Single copy \$0.50

*****
НА ОБКЛАДИНЦІ:

Після панахиди за спокій душ Героїв Базару, 27-го листопада 1960 року, українські ветерани виходять з Катедри св. Володимира у Торонті. (Див. допис — “Пам'яті Героїв Базару” у цьому числі “Бюлетня”). На фотознімці у першому ряді — ген. О. Кузьминський, командант 5-ої Станиці сот. З. Шкурупій, пполк. М. Битинський, голова Генер. Управи СБУВ майор І. Липовецький і сот. В. Мулевич. За ними — побратими В. Кушнір, Ф. Колісник, С. Кравченко, Харидчак, Ю. Гуменюк, П. Гавриш, Рахлицький, С. Бігун, М. Зубчевський, Г. Сосідко, І. Радкевич і інші.

ЗМІСТ:

В 25-ту річницю смерти генерала В. Сальського:

полк. **В. Филонович** — Генерал-хорунжий В. Сальський

Ген. штабу полк. **В. Чабанівський** — Стратег і полководець.

Майор **І. Липовецький** — 1924-1940 роки.

В 40-ві роковини організації і бойових дій 6-ої Січової Стрільцької дивізії:

Инж. **І. Гнойовий** — Україна, честь і чесність.

Майор **І. Липовецький** — Культурно-освітня діяльність Штабу 6-ої Січової Стрільцької дивізії.

Із життя СБУВ у Канаді:

Пом'яти Героїв Базару. Короткі інформації із життя СБУВ.

Із життя ветеранських організацій:

Відзначення 40-их роковин Зимового Походу у Нью-Йорку.

О. В-ко — Пам'яті героїв Базару у Міннеаполісі.

Є. Павлюк — Посвячення українського національного прапора в Абондані.

Сот. Л. Бачинський — Доконали доброго діла.

Відійшли у вічність:

Протопресвітер **В. Варварів**. Посмертні згадки.

Наші ювіляти, наші прихильники і актив:

Полковник **Василь Филонович**.

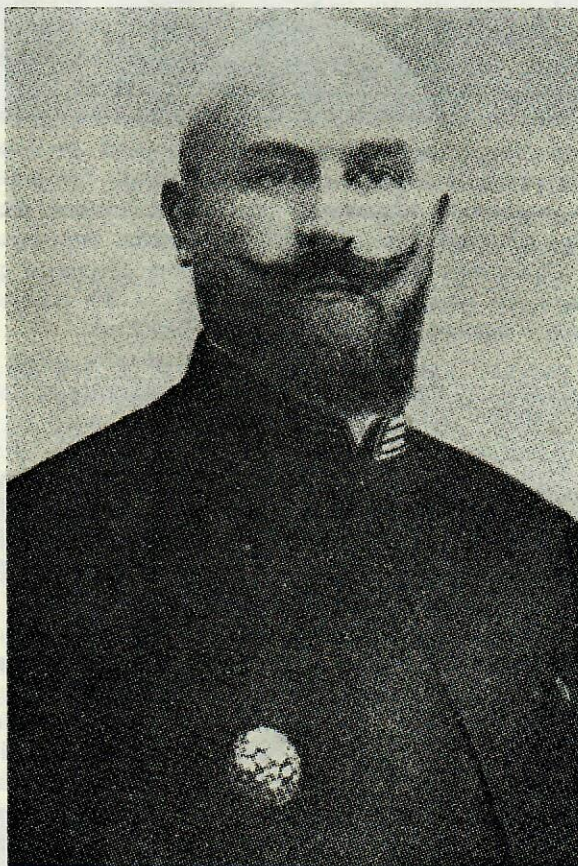
Повідомлення Редакції і Адміністрації.

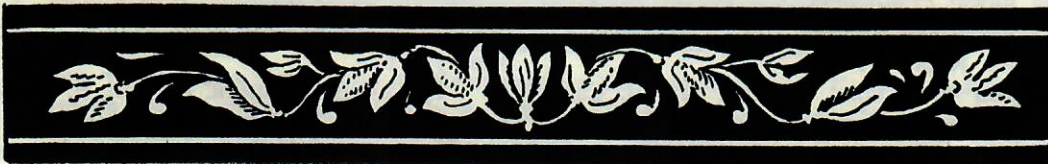
Друковано в друкарні “ЕНІВ”,
686 Річмонд вул. Торонто, Онт.

В 20-ту РІЧНИЦЮ СМЕРТИ

ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ ГЕНЕРАЛ ХОРУНЖИЙ ВОЛОДИМИР САЛЬСЬКИЙ
Командувач Армії і Військовий Міністр Української Народньої Республіки
28. УІІ. 1885 — 5. X. 1940

ГЕНЕРАЛ-ХОРУНЖИЙ ВОЛОДИМИР САЛЬСЬКИЙ

Непомітно минуло 20 років від того дня, коли відійшов у вічність генерального штабу генерал-хорунжий Володимир Сальський. З покійним лучила мене довголітня співпраця, головно в тому часі, коли він поновно прийняв становище міністра Військових Справ Уряду Української Народньої Республіки.

Ще від 1921 року, з доручення св. пам. Головного Отамана Симона Петлюри, я виконував обов'язки військового представника на Балканах, потім моїм безпосереднім зверхником був св. пам. ген. штабу генерал В. Петрів, а від часу перебрання генералом В. Сальським Військового Міністерства в 1924 році, я дістав призначення на становище відпоручника Військового Міністра на Балканах. Довга співпраця з ген. В. Сальським дала мені можливість ближче пізнати цю шляхетну людину, доброго військовика і визначного генерала.

Генерал Володимир Сальський народився в 1885 році на Волині. В Острозі закінчив він гімназію і вступив до Віленської Військової Школи, яку закінчив з відзначенням. В 1912 році з відзначенням закінчив він у Петербурзі Академію Генерального Штабу. В 1914 році бачимо його вже на становищі начальника штабу 55-ої дивізії Російської Армії. З цієї дивізією він вирушає на фронт щойно розпочатої тоді війни з Німеччиною. Під час цієї війни займає він різні високі становища, переважно оперативного характеру.

Настала революція в колишній російській імперії, а за нею й революція в Україні. Починає формуватися Українська Армія, до якої одним з перших переходить В. Сальський, тоді ще в ранзі підполковника. В Українській Армії генерал В. Сальський займає різні становища: начальника штабу Лівобережжя, начальника штабу осадного команданта м. Києва, за Гетьманату працює при військовій вишкільній управі, при Директорії напочатку займає нижчі становища, а в травні 1919 року призначається на становище командира Запорізького Корпусу.

Період часу, коли св. пам. ген. В. Сальський командував Запорізьким Корпусом і показав його блискучі характеристичні риси.

Корпус переживав тяжкі часи; тяжкі військові операції, відхід під натиском ворога на територію Румунії, пограбування румунами всього військового майна, зрозуміла деморалізація корпусу. Неймовірними зусиллями генерала корпус поволі приймає вигляд справжньої військової частини і стає цілковито боездатним. Корпус через Заліщики переходить в Україну і вливається до складу Дієвої Армії та переводить тяжкі бої з ворогом.

При наступі на Київ Запорізький корпус іде успішно на правому крилі I і III Галицьких корпусів, утримує необхідний зв'язок з Вапнярською Групою генерала О. Удовиченка, під Липовцем розбиває велике з'єднання большевиків, бере там декількасот полонених під Білою Церквою розбиває большевицьку бригаду та 30 серпня вступає до золотоверхого Києва.

Незабаром після цього генерал В. Сальський подається до димісії, але вже в 1920 році бачимо його на становищі міністра військових справ, де він інтенсивно працює над розбудовою Української Армії. Настає загальний відворот. Генерал В. Сальський залишає своє становище, але в 1924 році він знову приймає керівництво Військовим Міністерством і стоїть на його чолі аж до останніх днів свого життя.

Перші місяці моєї співпраці з генералом проходили під знаком взаємного пізнання, бож до того часу ми знали лише поверхово, маючи принагідні зустрічі і розмови. Час минав, праця давала нам можливість ще більше пізнати один одного. В тому часі мені доводилося виконувати різні доручення, які я діставав від Генерала. Це були завдання здебільше політичного характеру, бо для військових завдань було мало попису і їх треба було робити дуже обережно з розрахунком на майбутнє, на підготовку імовірного чину нашої армії. Політичні ж завдання, іноді дуже тяжкі, чи то в Болгарії, чи в Туреччині, а особливо в Югославії, розв'язувалися з перемінним успіхом.

Тут мушу признати, що ген. В. Сальський був дуже зручним політиком, мав свій власний й особливий підхід до справ та методи

Відвідини генералом В. Сальським українських військовиків у Подебрадах. Зфотографовано 6 січня 1927 року на дворці перед його виїздом з Подебрад. На фотознімці — проф. Б. Лисянський, полк В. Филонович, сот. О. Костюченко, сот. Зварійчук, ген. О. Алмазов, Г. Скубій, сот. А. Миколаєнко і інші.

до їх розв'язки. Він дуже влучно й завжди детально давав відповідні вказівки і майже завжди, коли його доручення виконувалися згідно з цими вказівками, вони виконувалися з успіхом для нашої справи. Особливо це помічалось в Туреччині, тяжче в Болгарії, а найтяжче в Югославії, бо тут доводилось зустрічати велику протидію з боку білих москалів, що захопили в Югославії багато вихідних становищ та мали великий вплив на тамтешню державну адміністрацію.

Св. пам. генерал В. Сальський був визначним й висококваліфікованим старшиною генерального штабу, визначним тактиком і стратегом та високим політиком. На всіх своїх високих становищах він виказував не лише всебічне і глибоке знання того чи іншого предмету, але й надзвичайну щирість, братерський підхід до співробітника. Таким назавжди залишився в моїй пам'яті Покійний Генерал.

Спи ж спокійно, дорогий Начальнику, славний Генерале, любий Побратиме!

Під час відвідин генералом М. Омеляновичем-Павленком Бельгії. На фотознімці голова Т-ва Українських Вояків у Бельгії сот. Т. Бидловський, ген. М. Омелянович-Павленко і хор. С. Кравченко — сьогоднішній прапорносець 5-ої Станиці СБУВ.

СТРАТЕГ І ПОЛКОВОДЕЦЬ

Св. пам. генерала В. Сальського належить зарахувати до найкращих старшин Генерального Штабу.

Перший раз я спіткав ген. В. Сальського в районі Нового Почаєва вкінці квітня чи напочатку травня 1919 року, коли Запорізький Корпус з району Вапнярки, через Румунію, переїхав на Волинь і був розташований в районі Радивилів — Новий Почаїв.

Головний Отаман наказав переорганізувати Запорізький Корпус у Запорізьку групу, а на командира групи був призначений ген. штабу полк. В. Сальський. Тоді я з ним ближче зацікавився, перебуваючи на становищі начальника оперативного відділу Штабу Корпуса.

Перше враження не було надзвичайне... Він прибув до нас в старому кожусі, оброслий, так, як вирвався напевно з району большевиків. Але через деякий час він вже робив інше враження. Це був енергійний досвідчений старшина генерального штабу, здібний організатор. Робота по реорганізації корпусу пройшла справно і швидко. На протязі короткого часу група озброєна, поповнена, обсаджена добрими старшинами, у складі трьох дивізій була цілковито готова до бойових акцій.

Преобразився і сам командир групи, Удягнув гарного запорозького жупана, нові чоботи, шапку зі шликом і виглядав так, як на

портретах, що сьогодні прикрашують стіни різних українських музеїв.

По реорганізації Запорожці починають наступ на Схід. Був він проведений пляново і успішно. Запорожці б'ють большевиків на Горині і успішно посуваються далі у східному напрямку. 2-го червня 1919 року вони перебувають уже в запллі большевиків і в районі Проскурова розбивають з'єднання червоних та виходять на лінію Деражня — Староконстантинів. Тут полк. В. Сальський показав себе як дуже доброго стратега та прекрасного полководця і таким виявляє себе і в дальшому ході бойових операцій.

Після проскурівської операції, з переходом Галицької Армії за Збруч, монтується наступ на Київ. До центральної групи, що наступала на Київ, входить і Запорізька Група. Дивуватися належить, що ціла акція наступу на Київ не була доручена цьому досвідченому старшині Генерального Штабу, він не довів би цієї акції до того стану, в якому вона опинилася в дню 31 серпня 1919 року. Але і тут ген. В. Сальський урятував честь Української Армії, коли, підїхавши до Міськаї Думи і побачивши на ній російський прапор разом з українським, наказав зняти цей прапор. Прапор був знятий і кинутий під ноги машеруючих українських частин.

Генерала В. Сальського належно оцінили пізніше, коли він був призначений Командармом, а потім і Воєнним Міністром УНР.

І. Липовецький**1924-1940 РОКИ
(Пам'яті ген. В. Сальського)**

В 1924 році генерала В. Сальського знову було покликано на становище міністра Військових Справ в Уряді Української Народньої Республіки.

Це був час коли після Листопадового Рейду в Україну в 1921 році і виходу большевиків, після Лозанської Конференції, на міжнародню арену — надії українського вояцтва на швидкий поворот на Батьківщину почали слабнути. Це був також час ліквідації таборів

інтернованих, коли українське вояцтво шукаючи заробітку і пристосовуючися до нових обставин у свому житті, розпорошилося по цілій території Польщі та інших країн. Від Військового Міністра, як і від Уряду УНР в цілому, вимагалось багато наполегливої праці, щоб масам української еміграції надати організаційних форм і утримати її дух і надалі в стані бойового поготівля, щоб у всіх країнах і в широкому масштабі налагодити

працю для Батьківщини, як серед свого чужинського оточення, так і на міжнародньому терені взагалі.

Уряд УНР це завдання з честю виконав, а львина частина роботи у цьому припала й на долю генерала В. Сальського, як міністра Військових Справ, бо зберігти і підготувати еміграційні маси для майбутнього визвольного чину і було головним завданням ресорту, який він очолював.

В цьому передвоєнному часі через кабінет генерала В. Сальського щоденно проходили десятки людей як українців, так і чужинців, що стояли у проводі різних організацій, що були міцно пов'язані з громадським і державним життям своїх народів.

Одні приходили до нього, а часто приїздили з найдальших еміграційних осередків, з метою взаємної інформації. Інші у цих відвідинах шукали дорогавказів для своєї праці, батьківської поради, що часто була рівнозначна з наказом. Ще інші — чужинці, для батьківщини яких СССР був також загрозою для незалежного існування, уже тоді шукали можливостей співпраці з майбутньою українською вільною державою.

Обсяг праці ген. В. Сальського у тому часі був дуже широкий — Польща, Чехословаччина, Франція, Балканські держави, а навіть і Далекий Схід. На цих теренах він мав своїх відпоручників, що з його доручення провадили ту чи іншу роботу. Ці терени час від часу об'їздив він, щоб нав'язати тісніший контакт з окремими українськими осередками і зокрема з військовиками, щоб увільяти трохи нової енергії в їхнє життя, підбадьорити, окрилити їхні надії, духово озброїти.

Про таку подорож генерала В. Сальського на Балкани, що відбулася в 1931 році, пок. проф. О. Шульгин у "Без Території" писав: "Генерал об'їхав Балкани, побувавши не тільки в столицях, але й у забутих кутках Болгарії та Румунії. Треба уявити собі монотонність життя і одірваність наших людей по цих маленьких балканських містах, щоб зрозуміти ту велику радість, яку дають такі приїзди. Цілком природне, що головною метою подорожі військового міністра було відвідати наших вояків і їх центри. Цілком природне також, що наші вояки обеззброєні матеріально, але не духово, зустрічали скрізь пана генерала, так

би мовити, по військовому, з тою організованістю і тими зовнішніми проявами, які властиві взагалі військові. Але В. Сальський не тільки генерал, це є справді випробований політичний діяч і його промови, сказані там на Балканах, торкалися цілої нашої визвольної боротьби як на самій Україні, так і за кордоном"....

Про далекоюсяжні наслідки праці генерала В. Сальського оповідав, напр., ред. І. Світ в своїй доповіді — "Генерал Сальський і Український Далекий Схід", що відбулася 4 жовтня 1955 року в Нью-Йорку в рамках відзначення 15-х роковин смерті Покійного Генерала, яке улаштував УНДС в США. У справозданні про цю доповідь читаємо:

... "Доповідач дуже докладно і цікаво змалював зокрема життя української національної колонії в Харбіні і ті труднощі, які ставилися нашим провідним людям з боку російських чи проросійських китайських або японських міродайних чинників цих двох далекосхідних потуг. Шкода від цього була велика, і то не лише під оглядом політичним взагалі, але й спеціально дуже дошкульно відбивалася на провадженні культурного життя нашої колонії в Манджурії, з огляду на відсутність легальних можливостей провадження такої роботи... Завдяки зв'язкові з Урядом УНР, труднощі ці ставали відомими в Європі — у Парижі і Варшаві. Військовий Міністр генерал Сальський мав близькі зв'язки з відповідними військовими чинниками Токійського посольства у Варшаві, і завдяки його інтервенції справи в Харбіні через Токіо полагоджувалися в нашу користь"...

Писати ширше про працю Військового Ресорту Уряду УНР в тому часі — це писати сторінки великої книги биття і праці української еміграції в передвоєнному часі. Маємо надію, що в пошані перед світлою пам'яттю генерала В. Сальського, ці сторінки виповнять ті, що в тому часі з ним співпрацювали і були виконавцями його наказів і плянів, що з його наказу пройшли через Академію Генерального Штабу у Польщі і набули найвищі військові кваліфікації у Польській і інших арміях, для яких ген. В. Сальський був не лише начальником але й правдивим батьком.

Своїм батьком вважало ген. В. Сальського і українське молодше покоління, що в то-

Українська академічна корпорація "Запорозжжя" у Варшаві з своїм почесним батьком ген. В. Сальським. 1932 рік.

му часі перебувало на студіях на варшавських та інших високих школах. Академічна Корпорація "Запорозжжя" у Варшаві з року на рік оббирає його на почесного батька Корпорації. Цим маніфестувалося не лише пошану до його особи, але й цілу організацію ставилося до його диспозиції, як керманіча одного з головних ресорсів української визвольної боротьби.

Збройний зудар Заходу зі Сходом, яким була 2-га світова війна, в огні і бурі якої мала викуватися краща доля України, — не справдила українських надій. Боляче переживав це ген. В. Сальський. Невідома доля його єдиного сина, що вийшов у 2-гу світову війну, як летун Польської Армії — ще більше поглиблювала його болючі переживання. Діяльність ген. В. Сальського і його позиція серед провідників української визвольної боротьби не могла бути не відома чинникам німецького Гестапо, яке його тричі викликало на допит. Після кожного такого "допиту" генерал В. Сальський все більше і більше мізер-

нів, виглядав "страшно", як казали очевидці. Видно було, що він багато перетерпів, але був занадто гордим, щоби признатися, що над ним знущалися.

Часи німецької окупації остаточно підірвали стан здоров'я ген. В. Сальського. У жовтні 1940 року, після операції в шпиталі, він відійшов у вічність. Поховано його на православному цвинтарі на передмісті Варшави, що має назву — Воля, до якої часто звертаються наші думки, бо там поховано тлінні останки св. пам. О. Саліковського, ген. В. Змієнка, ген. В. Куца, проф. П. Холодного, ген. М. Безручка, проф. О. Лотоцького і багатьох, багатьох інших чоловік і рядових представників української визвольної боротьби.

Відпочивай спокійно, дорогий Генерале, Генерале-Батьку, після великих трудів, складених на вітвар визволення Батьківщини! Пам'ятай по Тобі зберігаємо у наших серцях, вірні Твоєму заповітові: "Перед російським прапором парадувати не будемо!"

**В 40-ові РОКОВИНИ ОРГАНІЗАЦІЇ І БОЙОВИХ ДІЙ
6-ої СІЧОВОЇ СТРЕЛЕЦЬКОЇ ДИВІЗІЇ**

ГЕНЕРАЛЬНОГО ШТАБУ ГЕНЕРАЛ ХОРУНЖИЙ МАРКО БЕЗРУЧКО

Командир 6-ої Січової Стрільцької дивізії

31. X. 1883 — 10. II. 1944

Симон Петлюра під пам'ятником Богдана Хмельницького приймає дефіляду 6-ої Січової Стрільцької дивізії після заняття нею Києва. 1920-ий рік. На фотознімці на першому плані — ад'ютант Головного Отамана сот. О. Доценко, генерал (тоді полковник) М. Безручко і Головний Отаман Симон Петлюра.

I. Гнойвий

УКРАЇНА, ЧЕСТЬ І ЧЕСТНІСТЬ!

(В 40-ві роковини організації 6-ої Січової Стрільцької Дивізії)

20-го листопада 1920 року Українська Армія, відстрілюючися останніми набоями, перейшли Збруч. Недавні "союзники" — поляки її обеззброїли і забрали від неї все військове майно. Короткий час частини Армії були розташовані понад кордоном, коли ж був налагоджений транспорт, нас було скеровано до таборів інтернованих у глибину Польщі.

Запасові війська Армії УНР, до яких я тоді належав, були скеровані до невеличкого табору в Олександрово-Куявське, що був розташований над залізницею близько Торуня, і прибули до табору десь у кінці листопада чи на початку грудня 1920 року. До цього табору ще раніше нас прибула 6-та Січова Стрільцька дивізія на чолі зі своїм командиром, тепер уже св. пам'ти, ген. М. Безручко. Ця дивізія вирізнялася тим, що була карною і дисциплінованою, назовні вичищеною, виглаженою і, сказати б, "застебнутою на всі гудзики", не дивлячись на катастрофу, яку ми всі тоді дуже боляче переживали. Вона виглядала

тоді так, як ніби кожної хвилини була готова виступити до нового бою за Україну.

Щоправда, ми всі тоді були глибоко переконані, що наша тяжка катастрофа є лише тимчасовою, що несприятливі обставини для нашої боротьби швидко проминуть і що ми найближчої весни таки повернемося в Україну. Але все ж таки цей стан нас пригнічував, робив із нас розхитаних морально людей, часом цілком нездібних до конструктивної праці і чину.

Чогось подібного не спостерігалось за воїнами 6-ої дивізії. Там кожний козак і старшина дбали про її добру славу і були горді, що до неї належить. Св. пам. о. П. Білон у своїх спогадах пише: "Мое серце й тепер сповнюється радістю і гордістю, що я належав до 6-ої Стрільцької дивізії".

6-та Стрільцька дивізія відрізнялася від решти наших частин і з господарського боку. Коли інші частини мали клопіт із харчуванням чи з іншими господарськими потребами,

то 6-та дивізія майже все необхідне мала й дала собі раду в усьому. Безумовно, цей свій стан вона завдячувала в першу чергу своєму тодішньому командирові ген. М. Безручкові, а в другу — її старшинському і підстаршинському складові та звичайному козакові, які в огні і бурі війни за Батьківщину зуміли викувати в собі такі чесноти вояка, як чин, послух, докладне виконання наказу і т. ін.

Пригадаймо собі хоч би таку величну постань козака, як Щербак, що в обличчю смерти міг так гордо відповісти ворогові: "Я козак 6-ої дивізії Щербак, від себе й козаків, яких я знаю, кажу вам: ми бачимо, що нас чекає і ми не боїмося смерті, але до вас служити не підемо. Коли ви нас поб'єте — знайте, що за нас вам помстить увесь український народ. А коли до українських вояків дійде чутка про вашу ганебну роботу, то за кров яку ви будете нищити все, що тільки має хоч малий зв'язок із вами, каторжани!"... Голосне потужне "Слава!" рознеслося по полю і залунав, як останій салют Україні, гимн "Ще не вмерла Україна"... поки його не заглушив туркіт ворожих кулеметів"... ("Базар". Видання Укр. Воєнно-Істор. Т-ва).

За такі чесноти вояка, які виявив козак Щербак із своїми 358 безсмертними побратимами, бореться кожна армія. Коли вона їх осягає, то лише наслідком довгих років праці, праці, як мирного часу, так і воєнного — цілого ряду битв, походів, а для того потрібно може й цілого ряду поколінь, щоб виробити певні бойові традиції.

На початку грудня 1919 року Українська Армія під командою ген. М. Омеляновича-Гавленка та Юрка Гютюника прорвалася в залл для ворожих армій і вирушила у Перший Зимовий Похід. Частина ж Армії, що складалася з хворих, ранених і знеможених фізично й морально безнастанними боями та тяжкими походами, у районі Любаря попала в полон до поляків, із якими Україна тоді була в стані війни. Цим ослабленим фізично і морально воякам Української Армії дуже тяжко довелося пережити голод, холод і злидні, що безпідільно панували у польських таборах, і, як знаємо, багато з них розпрощалися з життям. Слова стрілецької пісні — "Гей, вийшов слави залучити, тай ляг в домовину"... — були тут гіркою правдою...

Але не всі вимерли. Частина їх витримала всі нещастя й залишилася в живих. Ці рештки українського вояцтва й послужили кадрами для 6-ої Стрілецької дивізії, що організувалася в Бересті, та для 3-ої Залізної дивізії, що організувалася коло Могилева над Дністром.

Гарт і відвага цих дивізій була їхніми властивими ознаками. 6-та дивізія за короткий час своєї збройної боротьби дала не один доказ своєї відваги й хоробрости. Так, напр., не дивлячись на тяжкі умови організації 2-го Зимового Походу, як і самого його переведення в життя, вона дала найбільше число вояків-охотників.

Не перераховуючи тут цілого ряду блискучих боїв і тяжких походів, доконаних 6-ою дивізією на протязі короткого часу її існування, пригадаймо хоч би героїчну оборону Замостя, де вона була оточена кінною армією Буденного, що, при загальному відвороті Польської Армії, було рівнозначне з призначенням себе до поголовного фізичного винищення далеко переважаючим ворогом, бож жодної помочі нізвідки було чекати. Не треба забувати при цьому, що величезні сили цієї большевицької кінноти все змітали на своєму шляхові. Особливо дуже швидко і панічно перед нею відходили польські частини з-під Києва, кидаючи свої обози, майно, щоб чимхутній опинитися поза обсягом дії цієї большевицької кінноти.

Гарт і відвага 6-ої Стрілецької дивізії в Замостю затримали наступ армії Буденного і тим була урятована від повного розгрому і Польська Армія, а тим самим і дальше існування Польської Держави. Це в свою чергу потягнуло за собою і те, що большевики тоді не залили цілої Європи.

Дійсно, коли б 6-та Стрілецька дивізія не затримала тоді кінноти Буденного під Замостям, не було б і "чуда над Вислою", бо лише за плечима відважної Української Армії можна було із сильно пошарпаних частин Польської Армії десь у районі Люблін-Висла утворити бойовий кулак, що потім ударом на Бересть-Білосток вийшов на тили большевицьких армій.

Згадуючи 6-ту дивізію, не можемо не згадати і її відважного командира генерала Марка Безручка. Він її організував, він її про-

вадив у наступі на Київ і в часі відступу. “Жах відвороту” йому був чужий і незнаний. Він не лише не стратив голови під час страшної оборони Замостя, але й умів змусити безоглядно його слухати і виконувати його накази.

Після переходу Збруча, в часі нашого інтернування в таборі Олександрово, де він був командантом цілої нашої групи, що складалася щось із біля 5-ти тисяч вояків, ген. М. Безручко проявив не абияку діяльність, щоб задовольнити як матеріальні, так і духові потреби цілого вояцтва. За його моральною і матеріальною допомогою військовий урядовець Петро Білон висвячується на таборового військового священика. За його допомогою і працею Технічного Куреня 6-ої дивізії та її коштом будується таборова церква св. Покрови і то в цілковито українському стилі. В ній мені в перший раз довелося слухати Службу Божу в українській мові і прекрасні проповіді о. П. Білона. Його промови дійсно добиралися до живого серця, до наших змучених душ. При церкві існувало й Брацтво св. Покрови, до якого належав і ген. М. Безручко, як почесний член за його труди і зичливе ставлення до української церкви.

Минули роки... Табори інтернованих давно зліквідовані, а всі ми, колишні вояки Армії УНР, розбрелися по цілому світові. Генерал М. Безручко, після остаточної ліквідації таборів інтернованих, переїхав жити до Варшави, де він працював у польському Військовому Картографічному Інституті. У 1927-1928 роках доля судила мені ближче з ним завітнати і співпрацювати на громадському відтинку нашого українського життя. Був завжди вояком. Під час засідань чи нарад до промов не палився, а коли вже й забирав слово, то говорив коротко, як вояк. Під час світового лихоліття, 10 лютого 1944 року, він відійшов у вічність, залишивши по собі пам'ять відважного вояка за Україну та за її краще майбутнє.

Після командира ген. М. Безручка другою силою в 6-ій Стрілецькій дивізії безумовно були її старшини і козаки, про яких о. П. Білон у своїх спогодах пише: “в цій дивізії скупчилось випадково велике число освічених і куль-

турних інтелегентних старшин і козаків, які легко й скоро перейшли в нових обставинах інтернації від бойово-воєнної до громадської роботи”...

Дійсно, майже зараз же по інтернуванні старшини дивізії організують “Громаду Старшин 6-ої Січової Стрілецької дивізії”, яка за завданням має оздоровити старшинський склад, а саме: піднести його національно-політичну свідомість, як також почуття власної гідності старшини і вояка Української Армії.

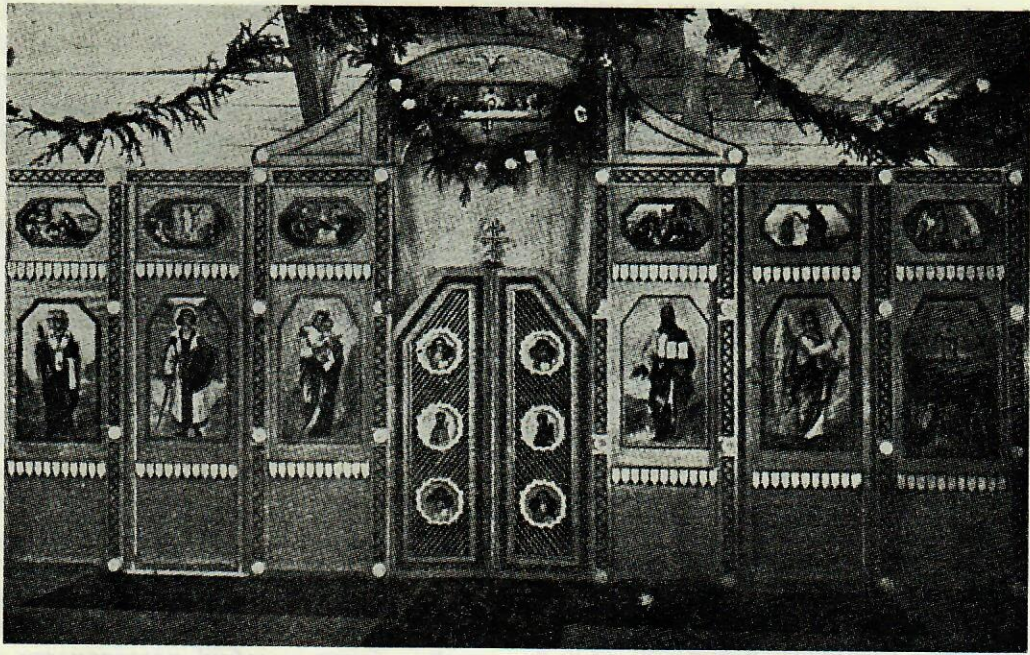
Громада проявила велику діяльність в культурно-освітній ділянці таборового життя. Користуючись автономними правами поза культурно-освітнім відділом табору, вона провадила цілий ряд викладів на військові теми й теми культурно-освітні. Ще в таборі Олександрово за гроші старшин 6-ої дивізії було куплено друкарню, в якій почали друкувати часопис “Нове Життя”, “Релігійно-Науковий Вісник” та інші видання, яких тут перераховувати не будемо. Пригадаю лише, що Громада Старшин своїм коштом видала українську граматику д-ра Модеста Левицького.

Громада Старшин 6-ої Стрілецької дивізії уклала багато праці в упорядкуванні цвинтарів в Олександрові і Щепіорні і поставила на тих цвинтарях українські пам'ятники.

Минуло сорок років від того часу, як у Бересті постала 6-та Січова Стрілецька дивізія... Давно вже не має в живих її славного командира св. пам. генерала Марка Безручка, а з ним відійшло у поза-світи й багато також його славних побратимів зброї — старшин і козаків, що в 1920-ому році творили карні лави грізної для ворога дивізії.

Серед нас живих — вояків 6-ої дивізії уже залишилося мало. Натомість для нас і наших нащадків залишилася слава її блискучих перемог та велич духа козака Щербака, що впав жертвою кривавої розправи під Базарем, але не здався ворогові, не заломився.

Нехай же буде вічна пам'ять поляглим, а живим побажаймо ще довго пожити, щоб ще змогли бойові традиції своєї дивізії передати нашій молоді, що мусить перейняти від нас, старих, увесь тягар боротьби за визволення України з неволі.

Іконостас похідної церкви 6-ої Стрілецької Дивізії в таборі Олександрів-Кувявський.

I. Липовецький

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ШТАБУ 6-ОЇ СІЧОВОЇ СТІРЕЦЬКОЇ ДИВІЗІЇ

Культурно-освітню діяльність Штабу 6-ої Стр. Дивізії належить поділити на два відрубні періоди:

перший, коли Дивізія перебувала в марші і серед бойових операцій та

другий, коли, перейшовши Збруч 20 листопада 1920 року разом із цілою Українською Армією та Урядом УНР, вона опинилася в таборі для інтернованих у Польщі.

Культурно-освітня діяльність належала до компетенції 6-го відділу Штабу Дивізії. Першим начальником цього Відділу був сотник Гриць Гладкий, що перед тим перебував в УСС. Місцем, де Відділ розпочав свою працю належить уважати м. Бердичів, де Дивізія в марші на Київ зупинилася на короткий відпочинок. Перед тим ані в Ланцуті, де Дивізія формувалася, ані в Берестю, де проходила вона свій приспіваний бойовий вишкіл — думати про широку культурно-освітню діяльність не доводилося.

У Бердичеві Культ.-освітній Відділ 6-ої Стр. Дивізії поповнився кількома особами, що перед тим становили редакційний апарат місцевої повітової газети “Селянська Думка” і поволі розгорнув свою діяльність. Тут, у Бердичеві, було видруковано перше число дивізійного журналу “Український Стрілець”, а також різні інформаційні і пропагандові листочки та плакати, які різними шляхами розповсюджувалися серед населення, були розліплені на мурах Києва в моменті його здобуття, а потім, при допомозі літаків, скидалися навіть на міста і села Лівобережної України.

У Києві вийшло друге число “Українського Стрільця”, був наві'язаний контакт із місцевим артистичним світом з метою дати низку репрезентаційних концертів і відчитів у місцевому Оперному Театрі, але відворот з Києва на початку червня 1920 року унеможливив реалізацію цих замірів.

Під час відвороту на Захід, який прохо-

див серед багатьох боїв, як Ігнатпіль, Більська Воля, Перга, Замостя та інші, культурно-освітня діяльність Штабу Дивізії не припинялася. При кожному курені існували культурно-освітні старшини, завданням яких було підтримувати на дусі, освідомлювати та інформувати курінне вояцтво. Культурно-освітній відділ і серед походів, використовуючи найменші навіть відпочинкові зупинки, видає на шапірографі інформаційні листки і гумористичний журнал "Характерник". Наклад — 30-40 примірників, але його вистачає, щоб кожне число цих видань опинилося в руках культ.-освітнього старшини в куренях і було спільно з вояцтвом прочитане. Перший найкращий примірник цих видань був завжди призначений для командира Дивізії ген. (тоді полковника) Марка Безручка.

Другою ділянкою праці культурно-освітнього відділу Штабу Дивізії, яку провадилося і під час відвороту, була пропагандивна діяльність серед населення. В кожному селі, в якому Дивізія зупинялася на відпочинок, організовувалися віча, інформаційні збори, на яких мешканці села інформувалися про українську визвольну боротьбу, на яких говорилося, за що б'ється українське військо, до чого стремить український уряд, чим може населення допомогти Українській Армії і Українському Урядові. (Видавничу діяльність пір керівництвом сот. Г. Гладкого провадив сот. І. Липовецький, пропаганду серед населення — пор. Т. Синельник).

Говорячи про діяльність культурно-освітнього відділу Штабу 6-ої Стр. Дивізії не можна оминати і "Хати Стрільця". Вона була організована на зразок польської "Господи Жолнежа" і мала за завдання дати воякові можливість культурного відпочинку під час його тяжкого вояцького труду. Із цією метою в місцях довшого постою, звичайно в запіллі діючих частин, використовувалися шкільні та інші будинки. Потрети на стінах, періодична преса, яку можна було лише дістати в тому часі, українська книжка, а часами і фортеп'ян, похідна крамниця, в якій можна було набути найбільш необхідні річі щоденного вжитку, а передовсім цигарки і склянку чаю, — все це мало створити місце і атмосферу, в яких прибувши з фронту вояк міг би провести годину-

дві в спокою, забуваючи про фронт і про фронтові дії.

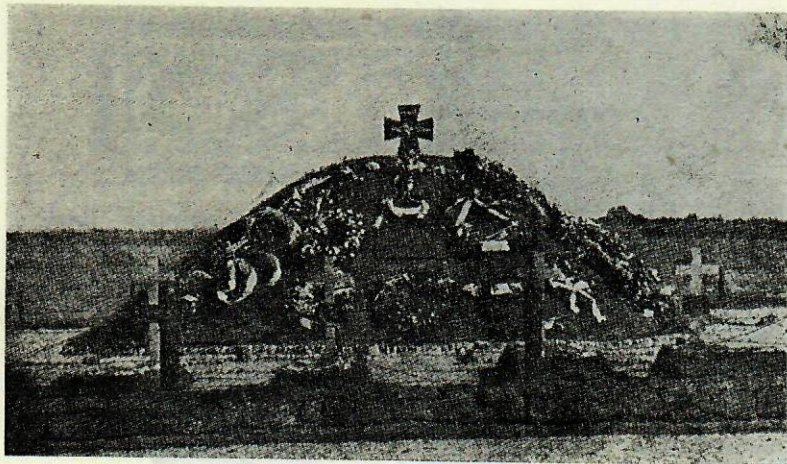
Діяльність "Хати Стрільця", керівником якої був сот. І. Липовецький, особливо розгорнулася під час перебування позафронтових частин Дивізії у Сатанові, де було організовано цілий цикл викладів з історії, географії, літератури, а навіть і економіки України.

Другим періодом діяльності культурно-освітнього відділу Штабу 6-ої Стр. Дивізії був т. зв. таборовий період: Олександрів Куявський і Щепіорно. Обставини зовсім інакші: Дивізія скупчена в одному місці. Є можливість використати всі інтелектуальні сили, яких в Дивізії не бракувало. Розпочинається всебічна творча праця. В цьому періоді, в Олександрів Куявському, заходить зміна на становищі керівника культурно-освітнього відділу: замість сот. Г. Гладкого, який залишає табір і виїздить до Галичини, керівником відділу призначається сот. (нині пполк.) М. Битинський.

В той час в таборі розгорнулася широко акція ліквідації неписьменности серед козаків. Було організовано чотири школи для неписьменних, які провадили сот. Редька, сот. Осмак, пор. Бутько і ще один старшина. Одночасно із цим відбувалися регулярні лекції для козаків на зразок курсів українознавства: сот. М. Битинський читає лекції з історії України, сот. О. Костюченко з літератури, побр. Марченко з географії і т. п.

А одночасно із цим у таборі постав театр ім. М. Садовського (керівник сот. Гай-Гаєвський), кіно (— сот. Косар), струнна оркестра (— Бова і Золотників), хор (Ст. Шабалін). У Щепіорні існувала і таборова українська гімназія, директором якої був інж. Лосевський (нач культ.-освіт. відділу 4-ої Київської Дивізії), після нього — Дубровський.

Уже перебуваючи в Олександрів Куявському, 6-та Дивізія придбала власну друкарню, що було початком широкої видавничої діяльності. Керівником друкарні короткий час був уряд. Андрієвський, а після нього сот. І. Липовецький. На друк у друкарні переходить газета "Нове Життя", якої 37 чисел вийшло перед тим друківани на шапірографі. Десь після 100-го числа, об'єднавшись із "Залізним Стрільцем", що виходив у Каліші, "Нове Життя" перетворилося в "Український Сурмач".

Козацька могила-пам'тник
"Борцям за волю України"
в таборі Олександрів-Куя-
вський.

Разом із Громадою Старшин, або з іншими таборовими організаціями, культурно-освітній відділ видає цілу низку публікацій. Тут виходить ч. 3 "Українського Стрільця", що вже має не зошитовий, а поважної книжки вигляд. Тут виходить також збірник "Наша Батьківщина — Україна", що носила характер короткої енциклопедії, "На Руїнах" і ін. Шапірографним способом видається журнал "Зірниця".

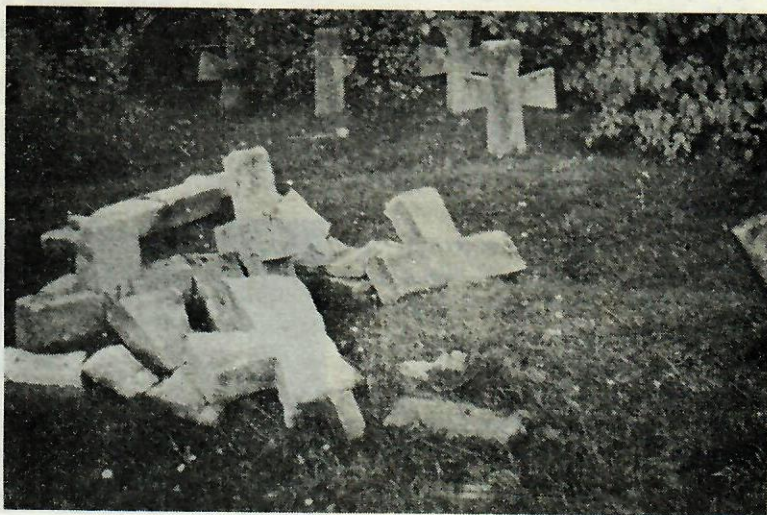
Окремо згадати належить тут про "Громаду Старшин", що мала свою сталу домівку, влаштовувала часті доповіді на різні військові теми, видавала деякі публікації, перетворюючись у культурно-освітній центр старшин 6-ої Стріл. Дивізії. Гаслом, під яким проходило її

життя, було — "Україна, Честь і Чесність!". Першим головою Громари Старшин був св. пам. полк. Роман Сушко, після нього — полк. Оріхів.

Належить згадати також і про українську церкву та її працю. Вона містилася в одному з таборових бараків, відрізнялася красою та українським стилем. Загальну увагу звертав на себе іконостас, роботи арт.-малюра Крушельницького. Фото цього іконостасу зберіглося на еміграції. Уміщене воно також у монументальному збірнику С. Наріжного — "Українська еміграція".

Душею церкви був о. Петро Білон. Він перший запровадив Богослуження в українській мові, заснував при церкві Б-во Св. Покро-

Руїни стрілецьких могил на цвинтарі в Щипліорні. Зфотографовано 23 травня 1956 року. Фотознімка побр. С. Кравченка.

Хор 6-ої Стрілецької Дивізії в таборі Олександрів-Куявський на чолі з диригентом Шабаліном.

ви, яке видавало "Релігійно-Науковий Вісник" і цілу низку окремих брошур на церковно-релігійні теми.

Культурно-освітній відділ 6-ої Стр. Дивізії виявив ініціативу в будові Вояцької Могили в Олександрові Куявському і пам'ятника на вояцьких могилах в Щепіорні. (Проекти сот. О. Костюченка).

Останньою організацією, яку належить тут згадати, є Студенська Громада, ініціатором і головою якої був сот. І. Липовецький. Вона ставила собі за ціль уможливлення всім, і передовсім бувшим студентам, студій на вищих школах Польщі та інших країн. Був це свого роду революційний крок. Не легко було в цей бік скерувати увагу старшин і стрільців, які ще жили думкою про можливість нового походу в Україну. На перший заклик, що його було вивішено на дверях культ.-освітнього відділу, прийти на організаційні збори Студенської Громади — зголосилася лише одна особа (сот. М. Півторацький). Але кілька тижнів пізніше Студенську Громаду все ж було засновано, а рік пізніше польське Міністерство Внутрішніх Справ звільнило з табору кілька соток вояків різних ранг для продовження своїх

студій. Усім їм Управою Громади було вироблено метрикальні та освітні документи, усіх їх було переведено через курси польської мови. За цією першою партією пішли і другі, переважно до високих шкіл Чехо-Словаччини.

На закінчення цього короткого огляду культурно-освітньої праці Штабу 6-ої Стр. Дивізії належить підкреслити, що знаходила вона широке зрозуміння її доцільності і ваги в командному складі Штабу Дивізії та особливо у Командира Дивізії ген. Марка Безручка. Із цього побіжного доповіді можна також переконатися, що ця праця була всебічною, що для неї мобілізувалося всі можливості, увесь дивізійний інтелект, кожен вільну від походу і бойових дій хвилину часу. Тому й великими були її наслідки. Кожний вояк почував себе гордим і зі своєї приналежності до української нації, і зі свого перебування в українській армії. Лише вояк, що пройшов цю школу, устами безсмертного Щербака, дивлючись у вічі смерті над спільною могилою в Базарі, міг з гордістю сказати: "Я КОЗАК 6-ої СТР. ДИВІЗІЇ... МИ ЗНАЄМО, ЩО НАС ЧЕКАЄ, АЛЕ УКРАЇНИ НЕ ЗРАДИМО!"...

Драматичне Т-во ім. М. Садовського в таборі Олександрів-Куявський.

Ген. штабу ген.-хор.
Марко Безручко

Ген. штабу ген.-хор.
Всеволод Змієнко

Генштабу генерал-хорунжий **Марко Безручко** народився 31 жовтня 1883 року на Запоріжжі у Великому Токмаці. В 1905-ому році він скінчив учительську семінарію і по короткотривалому учителюванні вступив до Одеської Старшинської Школи. В 1914-ому році скінчив Петербурзьку Академію Генерального Штабу. Війну закінчив на становищі начальника штабу російської піхотної дивізії. До Українського Війська вступив в 1918-ому році, де йому було доручене становище начальника персонального відділу Українського Генерального Штабу.

Від 26 березня 1919 року генерал М. Безручко є начальником Штабу Корпусу Січових Стрільців. На цьому становищі перебуває він до 7-го грудня 1919 року, коли поляки інтернували у Луцьку рештки Української Армії, що не пішла у Зимовий Похід.

1 січня 1920 року Головний Отаман Симон Петлюра викликав генерала М. Безручка до місця свого постю і доручив йому формування 6-ої Січової Стрілецької дивізії. Це завдання було виконане. Дивізія була сформована і в складі 3-ої Польської Армії 26-го квітня 1920 року вирушила в Україну. 7-го травня було зайнято Київ. Під час відвороту з Києва дивізія мала багато боїв з ворогом, з яких завжди виходила переможно. Славний бій під Замостям створив передумову для польського "чуда над Вислою". Дивізія бере участь в боях і в пізньому часі, коли з'єдналася з Українською Армією, разом з якою в листопаді 1920 року перейшла Збруч.

На становищі командира групи в таборах інтернованих в Олександріві Куявському і Шепіорні ген. М. Безручко використовує всі можливості, щоб створити і розвинути широку культурно-освітню діяльність серед українського вояцтва, виявляючи себе при цьому справним організатором, як перед тим блискучим полководцем.

В 1921 році ген. Безручка було покликано на становище міністра Військових Справ. В 1924 році, коли розпочалася ліквідація таборів інтернованих, він покидає таборів дрти і їде в Галичину до Осмолюд, щоби обняти керівництво над добрами Митрополита Андрія Шептицького. На жаль польська влада не дала дозволу зреалізувати цей задум. Поляки боялися, що св. пам. генерал М. Безручко використає свою популярність серед українського населення і з'організує повстання проти Польщі. Генералові запропонували працю в польському Військовому Картографічному Інституті, яку він під певною пресією прийняв. Працюючи тут, ген. М. Безручко бере діяльну участь в українському еміграційному житті, був головою Ревізійної Комісії Українського Центрального Комітету, головою Українського Клубу, Українського Воєнно-Історичного Т-ва, редактором журналу "За Державність" і т. д. 10 лютого 1944 року, після тяжкої хвороби, він відійшов у вічність.

Генштабу генерал-хорунжий **Всеволод Змієнко** народився 29-го листопада 1884 року в Одесі. Походив зі старої козацької родини. Дитячі роки провів в Одесі, студіюючи в місцевій реальній школі. Разом з генералом М. Безручком скінчив Одеську Старшинську Школу, а також в 1914 році — Академію Генерального Штабу в Петербурзі. Військова кар'єра цих двох військовиків, як бачимо, була тісно між собою пов'язана. Коли генерал Безручко дістав наказ формування 6-ої Стріл. дивізії — становище начальника штабу дивізії доручив генералові В. Змієнкові. На цьому становищі він і був одним з головних співтворців її перемог і слави. Брав жваву участь ген. В. Змієнко і в культурно-національному житті українського вояцтва в таборах інтернованих, викладав на старшинських курсах і т. ін. В часі ліквідації таборів ген. В. Змієнко переїхав настало до Варшави. Тут, як один з найближчих співробітників Військового Міністра ген. В. Сальського, він виконує відповідальні функції, зосереджуючи в своїх руках зв'язок з Україною. Брав він діяльну участь і в житті української колонії у Варшаві, особливо в його військовому секторі, займаючи провідні становища в Українському Воєнно-Історичному Т-ві, в редакційному апараті "За Державність" і інших тогочасних військових видань.

Подібно, як і генерал М. Безручко, він мав велику популярність серед українського вояцтва, був опікуном українського козака. А цієї опіки бездержавні українські козацькі маси, що до другої світової війни перебували на положенні "нансенівців", потребували багато і часто.

В повному розквіті сил, серед широкої і активної праці, несподівано помер у Варшаві 30 жовтня 1938 року.

Галина Змієнко-Сенишин

ІЗ ЖИТТЯ СБУВ В КАНАДІ

ПАМ'ЯТИ ГЕРОЇВ БАЗАРУ

27 листопада 1960 р. 5-та Станиця СБУВ у Торонті урочисто відзначила 39-ту річницю смерті 359 Героїв під Базаром. У відзначенні цих річниць уже від кількох літ устійнилася певна традиція: урочиста панахида в Катедральному Соборі св. Володимира і після неї — година, присвячена пам'яті Героїв. Відбувається вона звичайно в приміщенні Катедральної громади та згромаджує учасників визвольних змагань і тих, кому є дорогою справа нашої минувшини.

Два роки тому на цій скромній урочистості з доповідю виступив майор М. Битинський, характеризувачи в ній поняття героя на прикладах всесвітньої історії, в яку золотими літерами і кров'ю 359-ти вписано і український Базар.

У минулому році ця година пройшла під знаком — “Базар в українській поезії” і про-

вадив її ген. М. Садовський. У цьому році з доповідю-спогадами виступив знову майор М. Битинський, представивши присутнім постаті тих осіб, що згинули під Базаром, яких він знав особисто, переважно старшин 6-ої Стрілецької Дивізії.

Цьогорічну панахиду відправили панотці П. Самець і Д. Фотій. Співав Катедральний хор під керівництвом п. Ю. Головка. Шість організацій з'явилися на панахиду зі своїми прапорами. Доповідь майора М. Битинського, як і завжди, була цікава і барвна в історичні приклади. Годину — локлін Героям, яку провадив комендант 5-ої Станиці сотник З. Шкурупій, було закінчено співом українського національного гимну.

А наступну, вже 40-ву, річницю Листопадового Рейду в Україну 5-та Станиця має відзначити урочистим і величним святом.

КОРОТКІ ІНФОРМАЦІЇ ІЗ ЖИТТЯ СБУВ

— 10-та Станиця в Саскатуні, одержавши обіжник Генеральної Управи в справі Надзвичайного З'їзду членства СБУВ, відбула загальні збори членів і ухвалила передати повноважності репрезентувати Станицю на З'їзді пор. Д. Сачківському, який про її життя і потреби добре поінформований. Генеральній Управі переслані членські внески за 1960 рік і 10 дол. на організацію З'їзду.

— 12 грудня 1960 року відбулися чергові місячні сходи членів 5-ої Станиці у Торонті. Після короткого звіту Управи про її діяльність і дискусій на актуальні теми ветеранського життя відбулася доповідь інж. Я. Нестеренка: “Нуклеарна війна і людина”.

— 23 грудня 1960 року у Вінніпегу відбулися річні загальні збори членів 4-ої Станиці. На порядку денному стояли звіти команданта і членів Управи, вибір нової Управи та різні поточні справи. Збори ухвалили абсолюторію уступаючій Управі і Контрольній Комісії. Нова Управа одностайно обрана в попередньому складі: сот. О. Навроцький — командант, сот. І. Фініковський — секретар і хор.

О. Гудзяк — скарбник. Контрольна Комісія: хор. І. Байдак — голова, сот. В. Паньків і пор. О. Головка — члени. В діяльності Станиці слід відзначити її активну участь у всіх імпрезах загально-українського характеру та її участь у шефстві над канадійськими кадетами українського походження в Українському Канадійському Легіоні.

— 26 грудня 1960 року у Монреалі відбулися річні загальні збори членів 1-ої Станиці. Збори провадив полк. С. Вальдштайн, секретарював хор. О. Хоменко. Короткі і ділові справоздання про працю окремих ресортів Управи склали фінансовий секретар Й. Савчук, скарбник І. Олексів і заст. команданта М. Карпів. Командант Станиці сот. В. Мошинський широко проаналізував діяльність Станиці на тлі загального життя СБУВ у Канаді. Управі Станиці висловлено подяку за працю і з малими змінами її переобрано на наступну каденцію. На цих же зборах було обрано делегатів на Надзвичайний З'їзд членства СБУВ у Торонті, якими були полк. С. Вальдштайн і сот. В. Мошинський.

Фрагмент із зустрічі Лицарів ордену Залізного Хреста з Українським Громадянством. Зустріч улаштував Український Національно-Державний Союз в США 5 листопада 1960 року. На фотознімці (зліва направо) — ген. М. Крат, Президент УНР в екзилі др. Ст. Витвицький, ген. О. Загородський і о. протопр. Лев Веселовський.

ІЗ ЖИТТЯ ВЕТЕРАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ВІДЗНАЧЕННЯ 40-их РОКОВИН ЗИМОВОГО ПОХОДУ У НЬЮ-ЙОРКУ

З нагоди 40-ліття закінчення Зимового Походу Головна Управа Українського-Національно-Державного Союзу в США улаштувала 5-го листопада 1960 року Зустріч Лицарів Ордена Залізного Хреста з українським громадянством. Зустріч відбулася в залі Катедри св. Володимира в Нью-Йорку. Участь у Зустрічі взяли Президент УНР в екзилі д-р Ст. Витвицький і багато представників української генеральної та булавної старшини. Про цю Зустріч пані Марія Голуб на сторінках "Свободи" (14. 12. 60) писала:

"Велика заля Катедри із сценою. На сцені портрет Головного Отамана Симона Петлюри і великий Залізний Хрест. По боках портрети командирів Зимового Походу, що згнули на полі слави, або вже пізніше померли на еміграції. Декорація скромна, вояцька, прикрашена українським прапором. Вже перед сьомою годиною стає гамірно у залі. Приходять гості. Тут і там видно статочні постаті із Залізним Хрестом на грудях. Це лицарі Зимового Походу, так їх вже мало!

Стрічаються давні побратими збройного чину з-перед 40 років. Короткі вояцькі привіти, щирий стиск долоні, а то й розцілюються тричі. — Що чувати? — Як живе? — А мені здається, бачу вас у бої на булавному коні, у бурці і вчувається мені ваш гримкий наказ: По конях! А це ж було 40 років тому...

Там, посередині залі розмовляє старий, сивий, але кремезний ще полковник із своїми старшинами. Колись молодий хорунжий, сьогодні відомий інженер-науковець, пригадують бої, місцевості, атаки на ворога. Другий пригадав щось смішне, бо ціла група голосно реготалася. Радісно і тужно. Інколи у вояцьких очах блищить сльоза, коли згадують минуле.

Дали знати, що президент в екзилі д-р Степан Витвицький входить до залі. Стишилося. Входить Президент з генералами: Олександром Загородським, Михайлом Кратом і Садовським. Грімке "Слава" понеслось по залі.

Генерал Загородський коротко звітує і представляє Президентові лицарів Залізного Хреста поіменно. Опісля представляє декількох осіб, що мають право до ордену Залізного Хреста, але з різних причин його не одержали, та просить Президента вручити їм відзначення.

Президент власноручно декорує представлених Залізним Хрестом. Це була зворушлива хвиля.

Під звуки українського національного гімну розпочалась офіційна частина свята. Відкрив його промовою д-р Е. Приходько і зарядив хвилину мовчанки. З черги генерал Крат виголосив цікавий реферат про значення Зимового Походу, в якому віддзеркалив у хронологічному порядку славні події Зимового Походу, що дали клясичні приклади воєнної перемоги українського війська над ворогом-окупантом. Приклади, що є нині багатим джерелом української воєнної штуки, для вивчення наступними поколіннями. На мою думку цей реферат повинен би бути опублікований, як слово живого ще учасника Зимового Походу. Потім говорив пан Президент

про значення Зимового Походу взагалі. Генерал Садовський ділився з присутніми своїми спогадами з-перед 40 років.

Тостмайстер майор Шпірук, відчитав привіти, що наспіли від організацій і приватних визначних осіб.

Після того всі засіли до столів. Настоятель Катебри св. Володимира о. прот. Весоловський поблагословив трапезу, а присутні відспівали "Отче наш".

При головному столі видно було дві жінки відзначених орденом Залізного Хреста. Під час перекуски були промови-привіти: д-ра Ів. Козака, голови ОБВУА та інших гостей.

Серед милої розмови, спогадів про давно минуле і теперішнє, час минав швидко. Хтось із приявних заїнтонував пісню: "Зібралися всі бурлаки", а там пішла друга і третя...

Пізно вночі розходились друзі. Може в останнє ми мали щастя і шану стиснути руку дорогих лицарів тієї славної збройної епопеї — "Лицарів абсурду", що своїм шляхетним чином відкрили нову світлу сторінку української історії...".

ПАМ'ЯТИ ГЕРОІВ БАЗАРУ У МІННЕАПОЛІСІ

Союз Українських Ветеранів у Міннеаполісі 27 листопада ц. р. відзначив 39-ті роковини трагедії під Базаром. В неділю рано в обох українських православних церквах були відправлені урочисті панахиди. В Церкві св. Юрія панахиду відправив о. прот. Андрій Кість, а в Церкві св. Михаїла о. прот. д-р В. Левицький. В 5-тій годині пополудні в церковній залі при Церкві св. Юрія відбувся чайний вечір у користь українських інвалідів в Європі.

Реферат півчитав голова СУВ полковник В. Филонович. Про значення і символ Базару промовляли о. д-р В. Левицький, о. прот- А.

Кість і професор О. Грановський. Особливо цікавими зворушливими були спогади молодого емігранта Івана Сінчаївського про здвиг десятитисячної людности над могилою під Базаром в 1943 році (цей здвиг німці криво розігнали!).

Пані — дружини ветеранів гостили присутніх чаєм і власним печивом. Прибуток з вечора приніс 93 доляри. Пані Марія Дербуш збрала 17 долярів. Ці 110 долярів переслано до Головної Управи СУВІ в Мюнхені.

Високоповажаним паням — дружинам ветеранів — шира подяка.

О. В-ко

ПОСВЯЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАПОРА В АБОНДАНІ

Мешканці Абондану, колишні учасники українських визвольних змагань, що в місцевому притулку для старших віком доживають свого життя, уже від довшого часу відчували потребу мати свій національний прапор-символ української державности і одно-

сти українського народу. Обмежені матеріальні засоби не давали одначе можливости здійснити це прагнення. Несподівано для нас парафія Української Православної Церкви в Парижі збрала 7605 франків пожертв на культурно-освітні та інші потреби "Української

Посвячення українського національного прапора в Абондані. Прапор тримають ген. О. Удовиченко і пані Усенкова. О. протопр. Вишневський dokonує чину посвячення.

Дружби” в замку Абондан, які 4 грудня 1959 року передав нам отець протопресвітер Вишневський. Цією доброю пам'яттю про нас пенсіонери Абондану були глибоко зворушені і всім жертводавцям складають щиросердечну подяку.

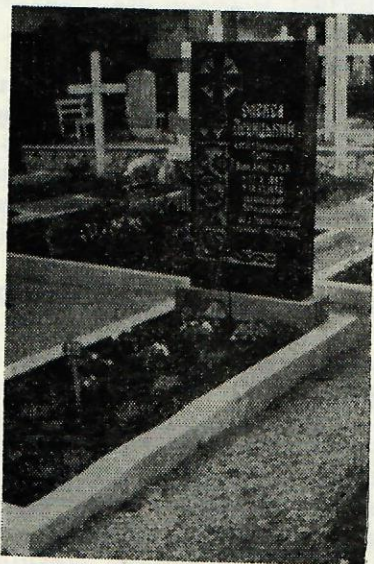
Рада “Української Дружби” вирішила цю пожертву зужити на придбання національного прапора, так потрібного нам для репрезентації на наших національних імпрезах. Прапор майстерно виконав п. Ягело: на жовто-блакитному тлі — тризуб з хрестом і напис “Боже великий, єдиний, нам Україну храни!”. Загальний кошт придбання прапора ви-

носить 14036 франків, неоплаченими залишилися кошти матріялу і праці абонданців.

Посвячення прапора відбулося на Покрову Пресвятої Богородиці, 14 жовтня 1960 року, у церкві на замку Абондан. Чину посвячення dokonав о. протопресв. Вишневський. Кумами були: генерал О. Удовиченко і пані Усенкова, яка доклала чимало праці і старань для придбання прапора. У посвяченні прапора всяли участь і козаки-самостійники під проводом окружного отамана Медкова, а також козакий прапор Паризької Округи.

Є. Павлюк.

ДОКОНАЛИ ДОБРОГО ДІЛА

Пам'ятник на гробі сл. пам. Олексі Левитського

18 червня 1959 року в домі старців у Дорнштадті біля Ульму помер артист українського театру Олекса Левитський.

Не знаю його військової ранги, але мені добре відомо, що він належав до Української Армії за часів гетьмана Скоропадського і за часів Директорії. Працював він у Військово-му Міністерстві у Києві. Там я з ним зустрінувся. Він очолював групу урядовців Військового Міністерства і вітав від їх імени в.о. тимчасового заступника міністра, перед приходом генерала Грекова, що обняв провід Військового Міністерства.

Покійний умер самотній. Нікого коло нього не було з родини. Усі його документи, похвальні грамоти, афіші, програмки, вирізки з газет та інші акти були спалені, згідно прайвильника, управою старечого дому.

Відійшов небуденний артист, якого любили не лише глядачі але й усі артисти та директори театрів. Відзначався він веселістю, жив у згоді з усіма, не сварився, не був заздрісний і ніколи не домагався провідної ролі в театрі. Тому не дивно, що зразу по його смерті невелика група артистів та його знайомих з Української Армії зібралася, створила комітет будови пам'ятника та почала збирати на цю ціль гроші.

В дуже короткому часі почали напливати пожертви з Клівленду, Дітройту, Торонта, Чикаго, Бафало, С. Пауля, Лансінгу та Левітто-ви. Назбирано від 142 жертводавців поважні

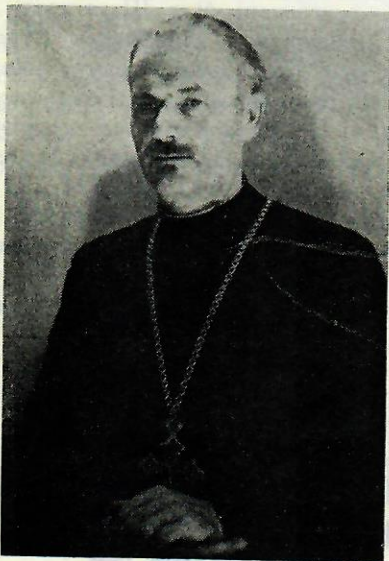
пожертви. Вони були вистарчальні не лише на будову гарного надгробника з чорного граніту, бетонного обрамвання, але й на створення фонду для відвідування хворих у шпиталях та їм конечної помочі. Крім того, зроблено альбом, у якому вміщено його листування, життєпис, вирізки з газет, фотознімки тощо.

Приємно було ствердити мені, що з театром нічого спільного не мав, як його приятелі артисти гідно і швидко доконали доброго діла.

Л. Бачинський
був. сот. Армії УНР, Клівленд

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

Протопресвітер **ВАСИЛЬ ВАРВАРІВ**

Св. пам. протопр. В. Варварів

“На цвинтарі, де вже лежить кусень української історії, спочив ще один її співтворець”...

“Свобода”, 2. XI 1960

В неділю 9 жовтня 1960 року у Вашингтоні помер на удар серця св. пам. протопресвітер Василь Варварів. Відійшов у вічність український військовий душпастир, що зараз же після вогню і бурі Української Національної Революції замінив шаблю на хрест, щоб далі служити своєму народові, який він любив усією своєю шляхетною душею.

Довгим був 74-літній життєвий шлях св. пам. о. В. Варваріва, довгим і багатим у національному роботі, багато людей зустрічав він на цьому шляху, а тому й звістка про його несподівану смерть, швидко облетівши усі континенти, де перебуває українська еміграція, викликала в усіх почуття щирого жалю. Українське духовенство на чолі з його найвищими репрезентантами і огорнена смутком Українська Громада у Вашингтоні з усіма належними йому почесними вирядили його в останню дорогу. Поховано п. о. В. Варваріва на Українському Православному Цвинтарі в Бавнд Бруку, де вже спочиває багато учасників українських визвольних змагань.

Народився о. В. Варварів 22 січня 1886 року в м. Житомирі на Волині. Малим хлоп-

цем виїхав з батьками до Тифлісу, де батько Покійного був призначений директором банку. В Тифлісі закінчив гімназію і Вищу Комерційну Школу. По закінченні військової школи був приділений до Тифліського Гренадирського Полку. В 1914 році в ранзі штабскапітана виїхав на фронт до Східньої Пруссії. У 1917 році прибув до Києва на 1-ий Всеукраїнський Військовий З'їзд і восени того ж року вступив до Української Армії. Брав участь у наступах на Білу Церкву, Козятин і Жмеринку. В 1918 році, вже в ранзі підполковника, був призначений на становище начальника адміністративного відділу Головної Комендатури Запілля Армії УНР. В 1919 році дістав призначення до Штабу Херсонської Дивізії, а вкінці 1919 року, в ранзі полковника, — до Головного Постачання Військового Міністерства, як начальник адміністративного, а згодом і господарського відділу. В 1920 році виконував обов'язки заступника головного інтенданта постачання Армії при Військовому Міністерстві УНР.

Після переходу Збруча Покійний перебував у таборах інтернованих, спочатку у Тарнові, потім у Ченстохові. В 1921 році, після короткого перевишколу в Крем'янецькій Духовній Семінарії, був посвячений у священничий стан. Як священник повертається до інтернованого українського війська і дістає призначення на таборового священника в таборі Щалків, а з його ліквідацією переїздить на таке ж становище до табору у Каліші.

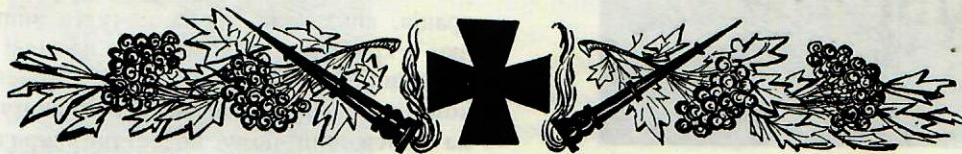
Взимку 1922-1923 року о. В. Варварів виїздить на Волинь, де дістає призначення на парафію в селі Битень на Ковельщині. Він був одним із перших священників, що почав відправляти Службу Богу в українській мо-

ві. Не було це до вподоби польській владі і в березні 1923 року польська поліція арештувала Покійного та етапним порядком відправила назад до табору в Каліші. Після дуже зусильних намагань і інтервенції парафіян та високих представників українського військового командування поляки дозволили о. В. Варваріву повернутися назад на Волинь.

В 1924 році св. пам. п. о. В. Варварів дістав призначення на парафію в містечку Повурськ Ковельського повіту, де на протязі свого 14-річного перебування розвинув широку місіонерську роботу. В 1938 році Покійного було призначено на парафію в селі Озденіж на Луччині. Після окупації Західньої України більшовиками він утікає на Холмщину і працює біля Владики Іларіона при Холмському Катедральному Соборі на Св. Данилової Горі. Після відступу більшовиків повертається на Волинь і дістає призначення на настоятеля Собору в м. Рівному, працює також при Владичі Платонові при Консисторії УАГЦ.

В 1944 році св. пам. о. В. Варварів виїздить до Німеччини і працює як священник у таборі українських утікачів в Ульмі, а потім в Цуфенгаузені біля Штутгарту, обслуговуючи одночасно Українську Студенську Громаду при Гайдельбергському Університеті. В 1949 році Покійний виїздить до США, оселяється у Вашингтоні та засновує тут першу Українську Православну Церкву Св. Апостола Андрія Первозваного. Після десяти літ невтомної праці залишив парафію з власним храмом, об'єднаною і з подвоєним чисельним станом.

Вічна пам'ять Тобі, дорогий Отче-Побратиме!

Преса принесла нам знову низку нових повідомлень про смерть ветеранів — учасників української визвольної боротьби.

28 вересня 1960 року в Грейт Фоллс в США помер сот. ЯРОСЛАВ КУРИЛЮК.

Св. пам. сот. Я. Курилюк народився 27 листопада 1892 року в Городниці Городенського повіту. Гімназію закінчив в Коломиї, правничі студії — у Львові, старшинську воєнну артилерійську школу — в Буда-

пешті. Після розпаду Австрії зголосився до українського війська і зайняв становище команданта 1-ої батареї 1-го гарматного полку 1-ої Бригади УСС, у складі якого і перебув українську визвольну боротьбу. По смерті отамана Я. Воевідки став командантом того полку. Короткий час, після звільнення Києва від большевиків в 1920 році, був начальником Старшинської Школи при 6-ій Січовій Стрілецькій Дивізії.

— х —

У Торонті 15 жовтня 1960 року помер сот. Армії УНР д-р ПЕТРО ПАНЧЕНКО.

Покійний народився 24 серпня 1897 року в Бердянську на Таврії, гімназію скінчив в Ананьєві на Херсонщині, студював правничі науки в Новоросійському університеті в Одесі, також в Одесі закінчив приспішений курс Военно-Артилерійської Школи. Від 1917 року д-р П. Панченко перебував в рядах Армії УНР, останньо при 2-му Військовому Суді 3-ої Залізної Стрілецької Дивізії. Після переходу Армії УНР за Збруч і короткого перебування в таборі інтернованих у Польщі, д-р П. Панченко виїхав до Чехо-Словаччини, де студював в Українській Господарській Академії у Подєбрадах і Українському Університеті у Празі. Довший час Покійний перебував у Львові, працюючи в Ревізійному Союзі Кооператив і беручи діяльну участь в українському громадському житті.

— х —

“Свобода” з 1-го грудня 1960 року умістила посмертну згадку про св. пам. інж.

ПАВЛА ДУРБАКА, який в часі українських визвольних змагань займав становище начальника постачання при Начальній Команді УГА, а пізніше і начальника постачання при Штабі Армії УНР з рангою товариша міністра військових справ.

— х —

22 жовтня 1960 року в Нью-Йорку помер професор інж. МИХАЙЛО ГАВРИЛЕНКО — старшина Армії УНР, учасник Зимового Походу, абсолювент Української Господарської Академії в Подєбрадах, а останньо — професор Українського Технічного Інституту в Нью-Йорку.

— х —

24 жовтня 1960 року у Вінніпегу на 67 році життя помер колишній поручник УСС і посол до польського союму д-р СТЕПАН НАВРОЦЬКИЙ.

Св. пам. С. Навроцький народився 8-го вересня 1893 року у Львові, учився в українській гімназії в Бережанах і в Станіславо-ві, пройшов усі етапи українських визвольних змагань у рядах УГА. Закінчивши вищі правничі студії, працював як адвокат у Перемишлі, був обраний послом до польського союму, брав активну участь в українському громадському житті, завжди займаючи у ньому провідні позиції.

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ ДОРОГИМ ПОБРАТИМАМ!

НАШІ ЮВІЛЯТИ, НАШІ ПРИХИЛЬНИКИ, НАШ АКТИВ

Полковник ВАСИЛЬ ФИЛОНОВИЧ

Рід Филоновичів є дуже старий. Перші згадки про нього знаходимо ще із часів повстання гетьмана Богдана Хмельницького, з 1648 року, коли під Жовтими Водами згинув один з тогочасних Филоновичів. Дальшу згадку знаходимо в книзі Модзалевського, в якій

автор, пишучи про рід Филоновичів, під датою 1733 року згадує “військового товариша Филона Михайловича”.

Полковник Василь Филонович належить до того старого роду української шляхти. Народився він 15 січня 1894 року в м. Су-

Полк. В. Філонович

мах на Харківщині. В 1915 році був покликаний на військову службу, на початках 1915 року закінчив Чугуєвську Військову Школу, брав участь у першій світовій війні, на початках революції перейшов до Українського Війська.

Ще перебуваючи в складі Російської Армії, полк. В. Філонович очолив український рух полку, а потім і дивізії, українизувавши 23 сотні та 2 гарматні відділи. Наприкінці 1917 року він дістав призначення на становище помішника повітового військового команданта, а незабаром після цього він перебрав і саму Повітову Командантуру. В Сумах полк. В. Філонович організує кінний полк і декілька піших сотень. При наступі на Україну комуністичної Москви дістає він призначення на становище командуючого фронтовим відтинком Ворожба-Суми-Гайворон. По відході із Сум, з наказу Головної Команди Фронту, організує "Сумський Окремий Курінь" (1500 багнетів). Під Полтавою вливається до складу 4-го полку Січових Стрільців і бере участь у всіх його бойових акціях. При обороні Житомира був тричі тяжко ранений.

Настав 1919 рік. З наказу Головного Отамана Симона Петлюри полк. В. Філонович дістав призначення на становище старшини для окремих доручень при Головному Отаманові. В часі, коли Українська Армія вирушила у Зимовий Похід, полк. В. Філонович перебував у шпиталі в Кам'янці-Подільському, але незабаром після цього, в грудні 1919 року, його було відкомандировано на

підсилення повстанчого руху на Катеринославщині. Разом з 32 старшинами пройшов він по запіллю червоної і білої російських армій. В Одесі був пізнаний одним із старшин, що перейшов до армії Денікіна, був заарештований та відданий під військовопольовий суд. Для судової розправи його було перевезено до Новоросійська. Тут при допомозі двох українців, що були на службі у російського етапового команданта, йому пощастило утікати. Полк. В. Філонович приєднується до повстанчої групи т. зв. "зелених" — кубанських козаків, що не визнавали ані білої, ані червоної російських армій. Незабаром, очолюючи цю групу, він з нею перейшов через Сухуський перевал до Грузії, де дістав призначення до Української Військової Місії.

Виконуючи обов'язки члена Військової Місії, полк. В. Філонович відвідує Азейберджан та Арменію. Коли відчулася потреба мати українське представництво в м. Поті (Грузія), він дістає призначення на становище віце-консула. В часі висилки із ставки Головного Отамана Української Військової Місії до Криму він дістає командировку до Криму для ознайомлення зі станом армії генерала Врангеля.

Після упадку Грузії полк. В. Філонович через Туреччину і Болгарію переїздить до ставки Головного Отамана в Тарнові. Його приділюють до Генерального Штабу і посилають, як військового відпоручника на Балкани з місцем сталого осідку в Болгарії. Червона Москва пильно стежить за його працею тут і в 1922 році на її домагання полк. В. Філонович мусів залишити Болгарію та переїхати до Чехії. Тут закінчує він високу технічну школу і працює як інженер на будівлі шляхів. В роках 1922-1940 він виконує обов'язки відпоручника Військового Міністра. В 1939 році бере участь у визвольних змаганнях Карпатської України, де був приділений до "Штабу Оборони Карпатської України". По відході командантів (полк. С. Єфремова і полк. М. Гузар-Колядзінського) стає командантом Оборони і після низки боїв виводить головний відділ Карпатської Січі до Румунії. Румуни передають цей відділ у руки мадярів. У мадярському концентраційному таборі полк. В. Філонович зазнає ней-

мовірних знушань, по виході з табору переїздить на Словаччину.

В цьому короткому життєписі нашого дорогого побратима — полк. В. Филоновича, крім важкого вояцького труду і його військово-дипломатичної діяльності, слід згадати також і його видавничу діяльність. Перебуваючи в Празі і Болгарії, він на протязі 10 років разом з пполк. М. Битинським видавав журнал військово-грамдської думки "Гуртуйся", що тишився великим powodженням серед українських вояцьких кіл. Додаймо до цього, що "безтермінову відпустку" з Війська УНР він дістав щойно в 1940 році, що за

час перебування у війську він дістав 12 поранень, що нині перебуває він на важкій фізичній праці в США і... дивуватися доводиться тій енергії, з якою так жертвовно працює він і нині на громадському відтинкові українського життя Ст. Пол — Міннеаполісу, очолюючи Т-во Прихильників УНР, місцевий відділ Українського Національно-Державного Союзу, а по смерті св. пам ген. К. Смовського, і Союз Українських Ветеранів, а також виступаючи на головних імпрезах української колонії в Міннеаполісі із своїми рефератами і доповідями. Але.. такою вже є наша "стара гвардія"!

ГАЛИНА ЗМІЄНКО-СЕНИШИН

Галина Змієнко-Сенишин

Пані Галина Змієнко-Сенишин належить до прихильників нашого Союзу. Під час цьогогорічних фєрїй вона відвідала цілу низку українських осередків в США. Будучи у Торонті, не оминула й Генеральної Управи СБУВ, з якою перебуває в сталому кореспонденцій-

ному контактї. Для нашого "Бюлетєня" вона написала огляд життєвого шляху св. пам. генералів М. Безручка і В. Змієнка, який в скорочєнні подаємо у цьому числі.

Пані Галина — дочка св. пам. генерала Змієнка — рано, ще в Одєсі, втратила матір, яка походила з аристократичної родини Скляревських. Молоді літа провєла в родині п-ва Безручків, які не мали дітєй і заопїкувалися нею, як своєю власною дочкою. Пані Галина Змієнко-Сенишин скінчила українську жіночу гімназію в Перємишлі, Школу Полїтичних Наук у Варшаві, а також студїювала дєнтистику у Бєрліні і Відні. 15 квітня 1948 року у Бравнав в Австрїї вона поховала свою опїнкунку св. пам. Клавдію Безручкову. Чоловік пані Галини — Євген Сенишин був дуже активний серед молодшої української генєрації, що разом зі своїми батьками, творила українське національне життє в передвоєнній Варшаві. Активними і офїрними в громадській праці вони є і сьгодні, перебуваючи в Монтреалї у Канаді.

ДІЛОВИЙ КОМІТЕТ ДЛЯ ВИДАННЯ ТВОРІВ Л. МОСЕНДЗА у ТОРОНТІ

Вийшла з друку і поступила в продаж книга-роман Л. Мосєндза "Останній Пророк".

Цїна в твердїй шкїряній оправі — \$6.00, в картоновій — \$4.50

Замовлення разом з належністю (грошовий переказ, чєк) слати на адресу:

P. K. Fedorenko, 155 Parkside Dr.,
Toronto 3, Canada

Фрагменти з минулого

Головний Отаман Симон Петлюра серед членів і співробітників
Української Військової Місії у Варшаві

Фотовідбитку зроблено з вирізки російської газети, що в 1920-ому році виходила у Варшаві і до сьогодні переховалася в архівах св. пам. полк. Т. Омельченка.

На фотознімці у першому ряді (зліва направо): сот. Осецький, сот. Драченко, голова Військової Місії ген.-пор. Зелінський, Головний Отаман Симон Петлюра, полк. Кедровський, генштабу полк. Дідковський і сот. Стрижан

ПОВІДОМЛЕННЯ АДМІНІСТРАЦІЇ “БЮЛЕТЕНЯ СБУВ”

З нагоди 25-ліття існування Союзу Бувших Українських Вояків у Канаді Генеральна Управа СБУВ проголосила 1961-ий рік ювілейним роком в житті нашої Організації.

В цьому Ювілейному Році не забуваймо про “Бюлетень СБУВ” і підтримуймо його своєю передплатою, внесками на пресовий фонд та поширенням кола його читачів і передплатників.

З нагоди 25-літнього ювілею СБУВ, як ювілейний дар, на пресовий фонд “Бюлетеня” зложили:

І. Липовецький — 10 дол., М. Яремій — 10 дол., І. Драбатий — 5 дол., С. Магальяс — 3 дол. Дальший тяг листи пожертв подамо у наступному числі “Бюлетеня”.

Нових передплатників придбали: С. Вальштейн, П. Федоренко і М. Білок.